

Så gick det till

Hur pastoraten blev prästernas arbetsgivare och Svenska kyrkan fick direktval

YNGVE KALIN

Yngve Kalin, komminister em., Hyssna, var ledamot av kyrkomötet 1995–2001 och deltog således i det kyrkomöte som 1999 fastställde den kyrkoordning som fortfarande reglerar Svenska kyrkan. Här minns han två ödesdiga beslut, som i grunden förändrade kyrkan. Artikeln kommenteras på ledarplats.

KYRKORDNINGEN 2000 HAR ALDRIG officiellt utvärderats. Behovet är skriande och från allt fler hörs nu röster att det är framförallt på två punkter en revision skyndsamt är av nöden. Det blev fel – och har fått ödesdiga konsekvenser. Det gäller de direkta valen till kyrkomötet och stiftsfullmäktige och prästanställningen, något som cementerat den politiska kontrollen av kyrkan. Så här i efterhand förstår man hur viktigt det var för de båda stora politiska partierna med ambitionen att vara statsbärande att driva igenom dessa beslut.

Präster blir lokalanställda

Vid kyrkomötet 1999, där KO 2000 antogs bland alla andra beslut, beslöts med en överväldigande majoritet att stiftens ställföreträdande arbetsgivaransvar skulle upphöra och överföras till pastoraten. Endast 22 ledamöter av 249 röstade nej och 17 reserverade sig.

Nu ger allt flera reservanterna rätt. Detta var ett av de beslut som i grunden förändrade Svenska kyrkan.

– Idén om en dubbel ansvarslinje med vigda och förtroendevalda blev urholkad, sa Lennart Koskinen vid sin avskedsintervju i Kyrkans Tidning 2010.

– Alla visste att det var »fruktansvärt dumt» att göra pastoraten till arbetsgivare för prästerna, säger han. Ändå genomfördes nyordningen.

Det finns alltså anledning att erinra sig hur det gick till och hur det resonades när beslutet togs. Det hela är mycket talande.

När frågan diskuterades i plenum var den redan avgjord. Bara revisor Joakim Svensson bjöd upp till egentligt motstånd. Kontraktsprosten Tor Frylmark (S) företrädde utskottet och förklarade att beslutet egentligen av arbetsrättsliga skäl bara kan bli ett och förklarar att ordningen måste genomföras för att undvika organisationshygieniska konsekvenser! Ja, det står faktiskt så i Kyrkolagsutskottets betänkande. Han tyckte själv ordet lät fantastiskt, men upplyste att han kollat i Words rättstavningsprogram och funnit att det där blev godkänt. Beslutet var nödvändigt för att undvika oklarhet vem som var ansvarig i arbetsmiljö- och ansvarsfrågor.

De båda biskoparna K-G Hammar och Anders Wejryd förklarade i kyrkomötesdebatten att de backat in i framtiden efter att ha tänkt om i frågan.

Ordningen röstades igenom trots ett massivt motstånd från de flesta prästerna i lan-

det, sakkunnigutlåtande från de teologiska fakulteterna och ett klokt särskilt yttrande i läronämnden från biskoparna Jonas Jonsson, Biörn Fjärstedt, Tord Harlin och Caroline Krook, som menade att hela kyrkans apostoliska struktur hotades med lokalanställningen av prästerna. (Bengt Wadensjö skrev också under det särskilda yttrandet – men bytte sida i plenum!)

Men ledningsgruppen (Centralstyrelsens AU) hade konstaterat att detta var enda lösningen för att tillgodose arbetsrättens krav och skilja arbetsgivaransvaret från tillsyn. Detta resonemang seglade igenom hela vägen och innebar en total förvandling av Svenska kyrkan, som därmed blev en kongregationalistisk kyrka. Bara Dag Sandahl hade reserverat sig i ledningsgruppen.

Vi sjutton som reserverade oss var Per Lindberg, Yngve Kalin, Sten-Åke Engdahl, Joakim Svensson, Jan-Anders Ekelund, Anders Reinholdsson, Britta Olinder, Anna-Lena Arousell Berglund, Göran Åberg, Tomas Forsner, Eva Forsell Aronsson, Fredrik Sidenvall, Per-Anders Grunnan, Sonja Grunselius, Dag Sandahl, Tomas Lång och Lars Ekblad.

Direktvalen till kyrkomötet och stiftsfullmäktige

Frågan om direkta val till den nationella och regionala nivån debatterades i tre och en halv timme under kyrkomötet 1999 – men egentligen var frågan redan avgjord. (S), (M), (FP) och (KD) hade bestämt sig. Trots varningar röstades ett valsysteem igenom där den synodala strukturen bröts upp och lämnade fältet öppet för grupperingar och partier utan lokal förankring att få representation både i riks-kyrkan och på stiftsnivån.

Konsekvenserna vet vi nu. Denna reform banade vägen för (SD) i kyrkopolitiken med mandatstöd och allt.

Motståndet kom från den partipolitiskt

obundna gruppen i tillfällig värdegemenskap med centern.

Men många har glömt dramatiken i debattens sista skälvande minuter. Ärkebiskop K-G Hammar steg upp som siste talare och förklarade att samtliga biskopar föredrar indirekta val. Jag minns ännu chocken och spänningen i lokalen och hur (S) och (M)-gruppen exploderade. Vad har biskoparna med detta att göra? Gruppledaren Torgny Larsson (S) skällde offentligt och Marianne Kronberg (M) grymtade. 125 personer gick i ett långsamt sorgetåg och med orange lappar och instämde i Larssons avklädning av Hammar.

Många insåg i den stunden vad som komma skulle. Den 9 juni 1999 kl 22.15 presenterade sig den nya Svenska kyrkan, med ett avlövad episkopat och total partipolitisk kontroll.

Morgonen efter det stora sammanbrottet började som väntat. En ångerfull Hammar steg upp i talarstolen och förklarade hur ledsen han var och hur olämpligt han talat och lovade att bättra sig men lämnade inga garantier. Torgny Larsson (S) gav honom absolution, men alla förstod att ingenting längre var sig riktigt likt.

Noteras bör att till årets kyrkomöte finns det tre motioner om indirekta val, från fyra biskopar, POSK och Frimodig kyrka. Biskop Johan Tyrberg har också uppmärksammat behovet av att återgå till stiftsanställda präster och diakoner. SPT ämnar framöver att återkomma till frågorna.

SPT:s red.

– en fri och självständig röst i den kyrkliga debatten

www.pastoraltidskrift.nu